

Nr.10 (514) Otrdiena, 2008. gada 11. marts

■ Skaidrojumi. Viedokļi

## Piezīmes par vēstniecību imunitāti

Vērtējot Senāta spriedumu lietā Nr. SKC-237

*Diplomātiskā imunitāte un valsts imunitāte ir konceptuāli nošķirti jēdzieni ar dažādu apjomu un saturu un atspoguļotību tiesību avotos, līgumtiesībās diplomātiskās imunitātes gadījumā un paražu tiesībās valsts imunitātes gadījumā.*

### Paparinskis Mārtiņš,

Oksfordas universitātes doktorants,

jurists zvērinātu advokātu birojā "Sorainen un partneri"



Foto: Boriss Koļesņikovs, "LV"

## I. Ievads

2007. gada 12. decembrī Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta paplašinātais sastāvs taisīja spriedumu lietā Nr. SCK-237 (turpmāk tekstā - Krievijas vēstniecības lieta), vērtējot iespēju izskatīt Veras Č. prasību pret Krievijas vēstniecību par zaudējumiem, ko Krievijas diplomāts P.U. esot nodarījis prasītājas Krievijas vēstniecībai izīrētajam dzīvoklim. Rīgas apgabaltiesa bija noraidījusi prasību, balstoties uz to, ka vēstniecība nav pakļauta Latvijas jurisdikcijai un ka tai jebkurā gadījumā ir diplomātiskā imunitāte. Senāts nepiekrīta šim viedoklim un pēc izvērstas tiesiskas analīzes atcēla Rīgas apgabaltiesas spriedumu.

Senāta spriedums Krievijas vēstniecības lietā ir būtisks un izvērtējams vairāku iemeslu dēļ. Tas, šķiet, ir pirmais Augstākās tiesas spriedums, kurā tiek analizēts valsts un diplomātiskās imunitātes apjoms un saturs.<sup>1</sup> Institucionālais aspekts, izvērtēts kopsakarā ar sprieduma taisīšanu paplašinātā sastāvā un izvērsto tiesisko analīzi, neizbēgami padara Krievijas vēstniecības lietu par autoritatīvu judikatūras elementu starptautisko tiesību imunitātes normu piemērošanā Latvijas tiesībās. Visbeidzot (un vissvarīgāk), Senāta spriedums Krievijas vēstniecības lietā ir arī pareizs pēc būtības, precīzi nošķirot un atrisinot strīda dažādos un sarežģītos tiesiskos elementus.

Šajā komentārā autors pieskarsies divām apstākļu grupām. **Pirmkārt**, tiks komentēts Senāta spriedums, izvērtējot argumentu par vēstniecības pakļautību Latvijas jurisdikcijai (i), kā arī diplomātiskās imunitātes (ii) un valsts imunitātes lomu šajā strīdā (iii). **Otrkārt**, balstoties uz Senāta veikto valsts imunitātes analīzi, autors izvērtēs iespējamus par un pret argumentus 2004. gada ANO Konvencijas par valstu un to īpašumu imunitāti no jurisdikcijas (turpmāk tekstā - ANO Konvencija) ratifikācijai, secinot, ka argumenti "par" ir pārliecinošāki.

## II. Vēstniecību imunitāte Senāta spriedumā

## a. Vēstniecība un Latvijas jurisdikcija

Rīgas apgabaltiesa uzskatīja, ka Krievijas vēstniecība neatrodas Latvijas un attiecīgi Latvijas tiesu jurisdikcijā. Šis viedoklis liedz uzdot jautājumu par diplomātisko privilēģiju un imunitāšu tiesisko dabu, kas klasiskajās starptautiskajās tiesībās<sup>2</sup> tik tiešām tika saistīta ar ekstraterritorialitātes ideju.<sup>3</sup> Mūsdienu starptautiskajās tiesībās šī teorija vairs nav dominējoša. Jau 1930. gadā Karls Štrups (*Karl Strupp*) piekrizdams citēja, ka šī fikcija ir bezjēdzīga un pat bīstama.<sup>4</sup> Kā sers Džeralds Ficmorics (*Sir Gerald Fitzmaurice*) norādīja Starptautisko tiesību komisijas debatēs 1957. gadā, "[f]unkcionālā teorija ..., lai gan kritizēta, ir ļoti tuvu patiesībai tā vienkāršā iemesla pēc, ka, galu galā, diplomātiskais aģents nevarētu veikt savus pienākumus, ja tam netiktu dotas zināmas imunitātes un privilēģijas".<sup>5</sup> Citiem vārdiem, Vīnes konvencijā par diplomātiskajām attiecībām (turpmāk tekstā - Vīnes konvencija) noteiktās imunitātes un privilēģijas pastāv, lai dotu diplomātiem iespējas veikt savas funkcijas, bet nav nepieciešams vai iespējams pārkonstruēt šīs normas, lai izslēgtu vēstniecības un vēstniekus no uzņemošās valsts jurisdikcijas, kurai tie ir principā pakļauti.<sup>6</sup> Dž. Ficmorica viedoklis, ko Satversmes tiesa ir atzinusi par autoritatīvu avotu Vīnes konvencijas iztulkošanā, šķiet pareizs un piemērots arī šajā situācijā, apstiprinot tiesas iespēju izvērtēt vēstniecības pakļautību Latvijas jurisdikcijai.<sup>7</sup>

Otrais jautājums attiecas uz to, vai vēstniecība (vai arī tās sūtitājvalsts), lai gan ir Latvijas jurisdikcijā, ir juridiskā persona Latvijas tiesību sistēmā. Iepriekšējā publikācijā autors izvērtēja tiesisko situāciju, secinot, ka tiesiskie argumenti nenoved pie pilnīgi pārliecinoša rezultāta, un balstot secinājumu par vēstniecības tiesībsubjektību utilitāros apsvērumos. Ja vēstniecība nav tiesību subjekts, "tai nepiemīt ne tiesību, ne rīcības spēja, tātad visi tās slēgtie līgumi ir *ab initio* spēkā neesoši. ASV vēstniecības darba līgums ar prasītāju nav spēkā. Ruritanijas vēstniecības līgums ar SIA "A" par ēkas remontu nav spēkā. Arkādijas valdības līgums ar SIA "B" par kartupeļu pirkumu nav spēkā. Ja tiesas interpretācija ir pareiza, ārvalstu vēstniecībām būtu jāpastāv Latvijā tiesiskā vakuumā, nespējot piedalīties nevienā tiesiskā darījumā. Tā kā šādas katastrofālas tiesiskas sekas norāda uz interpretācijas nepareizību, par pareizāku būtu jāatzīst plaša "juridiskās personas" jēdziena interpretācija. Vēstniecībai ir juridiskā personība; ergo, kā juridiskā persona vēstniecība var būt puse civilprocesā".<sup>8</sup>

*Klasiskā starptautisko tiesību norma, kas prasīja garantēt citām valstīm absolūtu imunitāti, valstu prakses rezultātā pagājušā gadsimta otrajā pusē ir mainījies uz ierobežotu imunitāti, kas šobrīd ir atspoguļota lielākās daļas valstu likumos, tiesu spriedumos un starptautiskajos līgumos.*

Senāts norādīja uz līdzīgiem pragmatiskiem apstākļiem, uzsverot pušu izpratni par sevi kā pilntiesīgiem tiesību subjektiem:

"Noslēdzot līgumus, atbildētāja ir identificējusi sevi kā pusi privāttiesiskajā līgumā, jo nekādas atrunas par to līgumā nav ietvertas, ar ko tā ir atzinusi sevi par tiesībspējīgu slēgt darījumus un līdz ar to arī par tiesībspējīgu atbildēt par saistībām, kas izriet no minētajiem līgumiem."

Autors piekrīt šādas pragmatiskas pieejas piemērotībai šajā gadījumā attiecībā uz pastāvošās prakses racionalizēšanu. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka var būt salīdzināmas situācijas, kurās pastāvošā prakse nesniegs skaidru un viennozīmīgu atbildi, piemēram, attiecībā uz starptautiskajām organizācijām. Relatīvi vienkāršāka situācija ir gadījumā, ja Latvija ir attiecīgās organizācijas dalībvalsts un pienākums atzīt organizācijas juridisko personību izriet no līguma vai no paražu tiesībām.<sup>9</sup> Gadījumā, ja Latvija nav organizācijas dalībvalsts, *pacta terti* princips principā izslēgtu situāciju, kurā citām valstīm saistošās līgumtiesību vai paražu tiesību normas varētu uzlikt pienākumus Latvijai, kas nav piekritusi šiem pienākumiem. Jautājums par to, vai tiesai būtu jāvērtē starptautiskās organizācijas personība no starptautisko tiesību vai arī no starptautisko privāttiesību kolīziju normu perspektīvas, nav pilnībā skaidrs un nostiprināts valstu praksē, un iespējama strīda gadījumā gan pusēm, gan tiesai būs nepieciešams precīzāk izskaidrot, kādi kritēriji un no kādas tiesību sistēmu perspektīvas ir jāpiemēro citu starptautisko tiesību subjektu atzīšanai Latvijas tiesību sistēmā.<sup>10</sup> Šajā lietā Senāts nonāca pie pareizā secinājuma par personību, atstājot tālākos metodoloģiskos jautājumus risināšanai turpmākajā judikatūrā.

## b. Vēstniecība un diplomātiskā imunitāte

Atzīstot, ka Krievijas vēstniecība principā ir pakļauta Latvijas jurisdikcijai un ka tai ir tiesībspēja un rīcībspēja Latvijas tiesībās, tiesa pievērsās diplomātiskās imunitātes argumentam. Diplomātiskā imunitāte un valsts imunitāte ir principā konceptuāli nošķirti jēdzieni ar dažādu apjomu un saturu un atspoguļotību dažādos tiesību avotos, līgumtiesībās diplomātiskās imunitātes gadījumā un paražu tiesībās valsts imunitātes gadījumā.<sup>11</sup> Konkrētajā gadījumā uz situāciju *prima facie* bija iespējams attiecināt abas imunitātes, jo strīda puse bija vēstniecība. Rīgas apgabaltiesa bija izvirzījusi trīs argumentus par labu diplomātiskās imunitātes esamībai: **pirmkārt**, piemērojot Vīnes konvencijas 31. pantu, **otrkārt**, atsaucoties uz Vīnes konvencijas 22. panta pirmo daļu, **treškārt**, balstoties uz Vīnes konvencijas 22. panta trešo daļu.

Attiecībā uz pirmo argumentu, kā norādīja Senāts, Vīnes konvencijas 31. pants "reglamentē diplomātiskā aģenta imunitāti dažādos jautājumos". Apgabaltiesas spriedumā Vīnes konvencijas 31. pants bija iztulkots paplašināti, attiecinot imunitāti

ne tikai uz tiesiskajām attiecībām saistībā ar diplomātiskajiem aģentiem, bet arī uz tiesiskajām attiecībām saistībā ar vēstniecībām. Senāts nepiekrīt šādam viedoklim, norādot:

"minētā tiesību norma regulē diplomātiskā aģenta, bet ne diplomātiskās pārstāvniecības imunitāti no uzņemošās valsts civilās jurisdikcijas. Vīnes konvencijas par diplomātiskajiem sakariem I.panta (e) punktā ir skaidrots, ka "diplomātiskais aģents" ir pārstāvniecības vadītājs vai pārstāvniecības diplomātiskā personāla darbinieks, neattiecinot šo skaidrojumu uz pārstāvniecību. Senāta ieskatā, apelācijas instances tiesa Vīnes konvencijas par diplomātiskajiem sakariem 31. pantu bez pamata ir tulkojusi paplašināti. Kā norādīts juridiskajā literatūrā, "arī Vīnes konvencijas normu formulējumi, kas runā par diplomāta imunitāti, neliek imunitātes apjomu interpretēt paplašināti" (Ārvalstu vēstniecību imunitāte darba strīda jautājumos. M.Jur. (Dist.) (Oxon) Mārtiņš Paparinskis, "Jurista Vārds", Nr. 42(397), 8.11.2005.)."

Senāta viedoklis šķiet pilnīgi pareizs. Vīnes konvencijas 31. pants ir *expressis verbis* attiecināts uz diplomātiskajiem aģentiem, un arī vēlākā valstu un tiesu prakse neattiecinā šo normu uz vēstniecību noslēgtajiem līgumiem.<sup>12</sup> Jāatzīmē, ka konkrētajā lietā izšķirošs bija apstāklis, ka līgumu ar Veru Č. bija noslēgusi Krievijas vēstniecība. Ja Vera Č. būtu noslēgusi līgumu tieši ar Krievijas diplomātu P.U., uz šo līgumu attiektos diplomātiskā imunitāte.<sup>13</sup>

Attiecībā uz otro argumentu Vīnes konvencijas 22. panta pirmā daļa garantē vēstniecības telpu neaizskaramību. Neaizskaramība šajā izpratnē ir saistīta ar uzņemošās valsts pienākumu neattiecināt tās suverēnās tiesības uz vēstniecības teritoriju, un pakļautība tiesas jurisdikcijai nebūtu pretrunā šai normai.<sup>14</sup> Neskaidrāks jautājums, ko tiesa tieši neizvērtēja, ir saistīts ar veidu, kādā tika piegādāta pavēste par prasības iesniegšanu. Civilprocesa likuma 56. panta pirmā daļa paredz, ka "pavēsti nosūta ierakstītā sūtījumā, paziņo ar telegrammu, telefonogrammu, faksogrammu, vai to piegādā ziņnesis", turpretim atbilstoši šī paša panta sestajai daļai "personai, kura dzīvo ārvalstī, pavēste nosūtāma ar Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas starpniecību vai Latvijas Republikai saistošā starptautiskajā līgumā noteiktajā kārtībā". Attiecībā uz pašu kasācijas sūdzību Senāts norāda, ka "par tiesas sēdi paziņots, nosūtot paziņojumu Latvijas Republikas Ārlietu ministrijai". Faktu izklāsts attiecībā uz prasību (Vera Č. iesniedz prasību, vēstniecība iesniedz paskaidrojumus, vēstniecība nosūta notu Ārlietu ministrijai) nedod skaidru atbildi par pavēstes nosūtīšanas veidu. Izvērtējot visas iespējas, ja pavēste arī sākotnēji ir tikusi nosūtīta caur Ārlietu ministriju, ir skaidrs, ka Latvija nav pārkāpusi Vīnes konvencijas 22. panta pirmo daļu. Maz ticamajā gadījumā, ja pavēste ir tikusi nogādāta ar ziņnesi, Latvija ir pārkāpusi šo normu. Kā norāda Ailīna Denza (*Eileen Denza*), "ir skaidrs, ka 22. panta teksts aizliedz pavēstes personisku piegādāšanu neatkarīgi, vai tā notiek misijas telpās vai pie tās durvīm".<sup>15</sup>

Neskaidrāka situācija būtu gadījumā, ja pavēste ir nosūtīta pa pastu. *Prima facie*, Vīnes konvencijas 22. panta pirmās daļas uzliktais pienākums attiecībā uz vēstniecības telpu neaizskaramību neizslēdz iespēju nosūtīt pavēsti pa pastu. Atbilstoši Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 31. panta trešās daļas (b) punktam līgumu interpretācijā ir jāņem vērā pušu vēlākā prakse, ja tā ir pietiekami konsekventa un viennozīmīga.<sup>16</sup> Šajā gadījumā nav iespējams identificēt šādu praksi. ASV sākotnēji uzskatīja pavēstes piegādi pa pastu par pieļaujamu, bet vēlāk mainīja savu pozīciju. Apvienotā Karaliste praktizē pavēstes nosūtīšanu caur attiecīgās valsts ārlietu ministru, bet nepieciešamības gadījumā pieļauj pavēstes nosūtīšanu arī uz vēstniecību. Beļģijas praksē pavēste tiek nosūtīta attiecīgās valsts ārlietu ministrijai, bet vēstniecībai tiek nosūtīta kopija.<sup>17</sup> Visbeidzot, atbilstoši Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 32. pantam ir iespējams izvērtēt arī *travaux* kā papildu interpretācijas līdzekļus. Starptautisko tiesību komisijas komentārs norādīja, ka "nekas neizslēdz pavēstes nogādāšanu pa pastu, ja šāda iespēja pastāv".<sup>18</sup> Tajā pašā laikā Vīnes konferences laikā Japānas delegācija puda viedokli, ka pavēsti nedrīkst piegādāt arī pa pastu, un citu valstu attieksme bija neskaidra.<sup>19</sup>

Var piekrist A. Denzas viedoklim, ka "pilnīgs aizliegums piegādāt pavēstes pa pastu būtu nereāls".<sup>20</sup> Lai gan A. Denza Vīnes konvenciju un vēlāko valstu praksi uzskata par šādas nereālas normas apstiprinājumu, autors nav pārliecināts, vai šāds viedoklis ir vienīgais iespējams. Vīnes konvencijas 22. pants tieši neaizliedz pavēstes nosūtīšanu pa pastu; rezultāta absurds ļauj balstīties normas mērķī un jēgā, lai šādu rezultātu izslēgtu; valstu prakse ir pretrunīga un neliek mainīt šo secinājumu (protestu trūkums pret valstu praksi nosūtīt pavēstes uz vēstniecībām varētu pat liecināt par šādas prakses akceptu); Vīnes konferences *travaux* ir neskaidri, tādēļ ir iespējams balstīties uz Starptautisko tiesību komisijas vienoto viedokli, atbalstot šādu iespēju. Pēc šiem apsvērumiem var interpretēt, ka Vīnes konvencija kā pieļauj pavēstes piegādāšanu pa pastu. Tādēļ, pat ja sākotnējā pavēste tika piegādāta pa pastu, pārliecinošāks šķiet secinājums, ka Latvija nav pārkāpusi Vīnes konvenciju.<sup>21</sup>

Attiecībā uz trešo argumentu un vēstniecību imunitāti no sprieduma izpildes Senāts pamatoti nošķīra imunitāti no jurisdikcijas un imunitāti no izpildes:

"Minētajā tiesību normā noteiktā pārstāvniecības imunitāte no izpildes darbībām, Senāta ieskatā, neietver arī imunitāti no uzņemošās valsts civilās jurisdikcijas. M. Paparinskis minētajā rakstā norāda: "Neraugoties uz šķietamo nelogiķu, starptautisko tiesību normās imunitāte no jurisdikcijas un no izpildes ir atsevišķi tiesību institūti, kuru apjoms un saturs tiek izvērtēti atsevišķi. Tādēļ sprieduma izpildes neiespējamība nenozīmē imunitātes pastāvēšanu no jurisdikcijas un pat neliek šādu imunitāti prezumēt." ("Ārvalstu vēstniecību imunitāte darba strīda jautājumos" M.Jur. (Dist.) (Oxon) Mārtiņš Paparinskis, "Jurista Vārds", Nr. 42(397), 8.11.2005.)."

Senāta viedoklis šķiet loģisks un pareizs. Vēstniecības imunitāte no jurisdikcijas ir kvalitatīvi atšķirīgs jautājums no vēstniecības imunitātes no sprieduma izpildes.<sup>22</sup> Ja konkrētajā lietā tiesa apmierinās Veras Č. prasību, tad spriedumu nebūs iespējams izpildīt pret vēstniecības īpašumu. Attiecīgi būs nepieciešams atzīt spriedumu Krievijā vai arī izvērtēt iespēju izpildīt spriedumu Latvijā vai citās valstīs, kur Krievijai ir īpašumi, uz kuriem neattiecas valsts un diplomātiskā imunitāte.<sup>23</sup> Tomēr potenciāli problemātiskā sprieduma izpilde neietekmē tiesas secinājuma pareizību par imunitātes neesamību attiecībā uz jurisdikciju.

### c. Vēstniecība un valsts imunitāte

Atzīstot, ka Krievijas vēstniecība ir principā pakļauta Latvijas jurisdikcijai, ka tai ir juridiskā personība Latvijas tiesībās un ka uz to nav attiecināma diplomātiskā imunitāte, Senāts pievērsās valsts imunitātes jautājumam, izvirzot trīs tēzes: par imunitātes vēsturisko attīstību (i), par iespējamo atteikšanos no imunitātes (ii) un par ierobežoto imunitāti konkrētās lietas apstākļos (iii). **Pirmkārt**, Senāts ieskicēja valsts imunitātes attīstības vēsturisko kontekstu:

"Starptautiskajās tiesībās valsts imunitātes piemērošanā tiek izvirzītas divas doktrīnas - absolūtā un ierobežotā valsts imunitātes doktrīna. "Sākotnējā starptautisko tiesību norma bija absolūtā valsts imunitāte, un valstij A starptautiskās tiesības uzlika pienākumu garantēt imunitāti valstij B no valsts A tiesām pilnīgi visos jautājumos neatkarīgi no to tiesiskā rakstura. [...] Valstīm arvien vairāk iesaistoties komerciālos darījumos, parādījās neapmierinātība ar tiesisko regulējumu, kas liedza tās sūdzēt tiesās pat par visprivāttiesiskākajām attiecībām. Sākotnēji kontinentālajā Eiropā un pamazām arī citās valstīs absolūtās imunitātes norma tika nomainīta ar ierobežotās imunitātes normu." ("Ārvalstu vēstniecību imunitāte darba strīda jautājumos" M.Jur. (Dist.) (Oxon) Mārtiņš Paporinskis, "Jurista Vārds" Nr. 43(398), 15.11.2005.)."

Senāta vērtējums starptautisko tiesību attīstībai šķiet pareizs. Klasiskā starptautisko tiesību norma, kas prasīja garantēt citām valstīm absolūtu imunitāti, valstu prakses rezultātā pagājušā gadsimta otrajā pusē ir mainījies uz ierobežotu imunitāti, kas šobrīd ir atspoguļota lielākās daļas valstu likumos, tiesu spriedumos un starptautiskajos līgumos.<sup>24</sup>

**Otrkārt**, Senāts kritizēja apgabaltiesu par to, ka tā "ir izvēlējusies piešķirt absolūtu valsts imunitāti vēstniecībai, tajā pašā laikā neapsverot, vai tas, ka atbildētāja, saņemot prasības pieteikumu, ir iesniegusi paskaidrojumu, kurā uz prasību atbildēts pēc būtības, faktiski nav uzskatāms, ka tā ir piekritusi uzņemošās valsts jurisdikcijai šajā lietā, kaut arī pēc tam savu nostāju ir mainījusi". Par šo tēzi ir iespējami vairāki komentāri. Pirmkārt, lai gan nenorādot to *expressis verbis*, Senāts piemēroja starptautiskās paražu tiesības, lai identificētu Latvijas starptautiskās saistības. Nepastāvot Latvijai saistošam starptautiskam līgumam vai šo jautājumu regulējošam likumam, imunitātes regulējums varēja tikt meklēts tikai paražu tiesībās, ko Senāts arī darīja.<sup>25</sup> Otrkārt, Senāta izvirzītā tēze ir principā pareiza. Imunitāte nav *jus cogens* norma; tā ir otras valsts tiesība, no kuras tā var atteikties. Citiem vārdiem sakot, Latvijai var būt starptautisks pienākums nodrošināt imunitāti Krievijai, bet Krievijai ir tiesības atteikties no šī pienākuma izpildes. Šī norma ir atzīta valstu praksē un apstiprināta juridiskajā literatūrā.<sup>26</sup> Treškārt, arī konkrētā Senāta tēze šķiet pareiza. Atteikšanās no imunitātes var būt gan tieša, gan netieša, un paskaidrojumu iesniegšana pēc būtības, neapstrīdot pakļautību tiesas jurisdikcijai, ir uzskatāmākais netiešās atteikšanās piemērs.<sup>27</sup> ANO Konvencijas 8. panta pirmās daļas (b) punkts paredz līdzīgu normu, atbilstoši kurai valsts nevar atsaukties uz imunitāti, ja tā ir iesaistījies procesā pēc būtības.<sup>28</sup> Starptautisko tiesību komisija, raksturojot šo konvencijas normu kā paražu normas kodifikāciju, ANO Konvencijas projekta 1991. gada komentārā norādīja:

"Ir nepārprotami pierādīts, ka pastāv piekrišana jurisdikcijas pieļaušanai un izmantošanai no tiesas puses, ja un kad valsts apzināti piedalās procesā, atbildot uz prasību par tiesībām vai iesaistoties strīdā attiecībā uz valsti vai par jautājumu, par ko tai ir interese, un kad šāda piedalīšanās ir beznosacījuma un bez to papildinoša valsts imunitātes iebilduma."<sup>29</sup>

Ceturtkārt, Senāts pamatoti norādīja uz iespēju netiešās atteikšanās normu attiecināt uz konkrēto situāciju, kas ir klasisks "nejaušās atteikšanās" piemērs, kad valsts, neapverot tiesiskās sekas, iesniedz paskaidrojumus pēc būtības, pirms atceras par iespēju protestēt imunitāti.

Piektkārt, pilnībā piekrītot Senāta tiesiskajai analīzei gan principā, gan attiecībā uz konkrētās lietas apstākļiem, var tomēr izdarīt dažas sīkas terminoloģiskas piezīmes. Senāts kritizēja apgabaltiesu par to, ka tā bija atzinusi Krievijai absolūtu imunitāti, bet nebija izvērtējusi, vai Krievija nav atteikusies no šīs imunitātes. Uzskatāmības labad ir iespējams nošķirt divus tiesību jautājumus: no vienas puses, kāda imunitāte - absolūta vai ierobežota - Latvijai ir jāgarantē Krievijai? No otras puses, lai arī kādu imunitāti Latvija garantētu Krievijai, vai Krievija ir atteikusies no šīs imunitātes? Imunitātes apjoms un atteikšanās no imunitātes ir divas principiāli nošķirtas lietas. Lai gan tālākā absolūtās imunitātes kritika Senāta spriedumā ir pamatota, tā nav saistīta ar atteikšanos no imunitātes, jo valstis var atteikties gan no absolūtās, gan no ierobežotās imunitātes.<sup>30</sup> Imunitātes izvērtēšanā atteikšanās no imunitātes faktiski vairāk iederas kā noslēguma arguments, sākotnēji izvērtējot, vai valstij A vispār ir pienākums garantēt valstij B imunitāti, un tikai pēc tam izvērtējot, vai valsts B no šīs imunitātes ir atteikusies. Citiem vārdiem, atteikšanās no imunitātes ir loģiski iespējama tikai gadījumā, ja imunitāte principā pastāv. Neraugoties uz šo sīko neprecizitāti, Senāta spriedums precīzi norāda uz vairākiem veidiem, kā apgabaltiesa var nonākt pie secinājuma par imunitātes neesamību konkrētajā situācijā: vai nu identificējot imunitātes normu un secinot, ka tā nav attiecināma uz konkrēto situāciju, vai arī atstājot jautājumu par imunitātes normu atklātu un

secinot, ka Krievija ir jebkurā gadījumā atteikusies no imunitātes (vai arī balstoties uz alternatīviem argumentiem, kā to darīja pats Senāts).

**Treškārt**, Senāts kritizēja apgabaltiesu, ka, lai gan "pušu starpā ir noslēgts civiltiesisks darījums, tiesa nav vērtējusi vēstniecības veikto darbību raksturu saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem, kā arī to, ka dzīvoklis, kurš tika izīrēts vēstniecībai, atrodas Latvijas teritorijā un otra darījuma puse ir uzņemošās valsts pilsonis". Pirmkārt, līdzīgi kā izvērtējot atteikšanos no imunitātes, Senāts piemēroja paražu tiesības. Otrkārt, Senāts precīzi formulēja kritēriju imunitātes robežu noteikšanai, prasot izvērtēt "vēstniecības veikto darbību raksturu". Mūsdienu starptautiskajās tiesībās imunitāte tiek attiecināta uz valsts *jure imperii* darbībām, bet netiek attiecināta uz valsts *jure gestionis* darbībām, balstoties uz dažādās tiesību sistēmās pastāvošo atšķirību starp publiski tiesisku un privāttiesisku rīcību vai nekomerciālu un komerciālu rīcību. Nošķiršanas kritērijs, kā pamatoti norādīja Senāts, ir "darbības raksturs", nevis alternatīvais kritērijs "darbības mērķis", kas nozīmētu daudz plašāku valsts imunitāti (kā klasiskajā piemērā par kurpju pirkumu armijas vajadzībām, uz ko pēc "rakstura" kritērija netiktu attiecināta imunitāte, bet pēc "mērķa" kritērija tiktu).<sup>31</sup> Kā līdzīgi norādīja Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa *Irānas impērijas* lietā:

"Atšķirība starp *jure imperii* rīcību un *jure gestionis* rīcību var būt pamatota tikai ar valsts rīcības vai no tās izrietošo tiesisko attiecību raksturu, bet ne uz valsts rīcības motīviem vai mērķi. .. Pretēji ārlietu ministra secinājumam kritērijs nav, vai līguma noslēgšana bija nepieciešama vēstniecības funkciju kārtīgai veikšanai, kam attiecīgi būtu nosakāma saistība ar nosūtošās valsts suverēno rīcību. Tas, vai valstij ir tiesības uz imunitāti, nav atkarīgs no mērķa, kā dēļ ārvalsts ir veikusi attiecīgo darbību."<sup>32</sup>

Treškārt, Senāts pamatoti secināja, ka imunitāti būtu iespējams neattiecināt uz konkrēto lietu, ņemot vērā vēstniecības rīcības raksturu - privāttiesisku līgumu ar uzņemošās valsts pilsoni, kas pēc rakstura ne tieši, ne netieši neliecina par publiski tiesiskas darbības veikšanu.

#### d. Kopsavilkums

Krievijas vēstniecības lieta ļauj izdarīt vairākus secinājumus. **Pirmkārt**, Senāta paplašinātā sastāva spriedums ir autoritatīvas judikatūras piemērs kompleksu un neviennozīmīgu jautājumu risinājumā. **Otrkārt**, Senāts pareizi interpretēja Vīnes konvencijas normas par diplomātisko imunitāti, atzīstot to neattiecināmību uz konkrēto lietu. **Treškārt**, Senāts pareizi interpretēja paražu tiesību normas par valsts imunitāti, precīzi ieskicējot vēsturisko kontekstu un identificējot paražu tiesību normu saturu attiecībā uz netieši atteikšanos no imunitātes un darbības rakstura nozīmi imunitātes apjoma noteikšanā. Senāts ir radījis struktūru un kontekstu turpmākai ierobežotās imunitātes normu identificēšanai pušu argumentos un tiesu praksē.<sup>33</sup>

*Imunitātes apjoms un atteikšanās no imunitātes ir divas principiāli nošķirtas lietas, un, lai gan tālākā absolūtās imunitātes kritika Senāta spriedumā ir pamatota, tā nav saistīta ar atteikšanos no imunitātes, jo valstis var atteikties gan no absolūtās, gan no ierobežotās imunitātes.*

### III. Valsts imunitāte un 2004. gada ANO Konvencija

#### a. Konteksts

Iepriekšējās publikācijās autors norādīja uz nepieciešamību izvērtēt 2004. gada ANO Konvencijas ratifikāciju kā iespējamo risinājumu valsts imunitātes regulējumam Latvijas tiesībās, jautājot:

"Vai šobrīd Latvijā pastāvošais valsts imunitātes tiesiskais regulējums ir apmierinošs no tiesiskās paredzamības un skaidrības viedokļa? .. starptautiskās paražu tiesības (neņemot vērā intelektuālo sajūsmu par to piemērošanu Latvijas tiesās) diez vai ir labākais tiesiskā regulējuma modelis. Fiziskās un juridiskās personas, kas iesaistās darījumos ar citām valstīm vai valstīm piederošām juridiskām personām, nevar būt pārliecinātas par to, vai Latvijas tiesas izskatītu tām pēc CPL piekrītošās prasības. Vai imunitāte attiecas uz prasību par samaksu par valsts A vēstniecībai nokrāsotajiem griestiem? Vai būtu kāda atšķirība, ja vēstniecība nebūtu maksājusi par pretnoklausīšanās tehnikas uzstādīšanu? Vai imunitāte attiecas uz prasību par nepiegādāto kravu, ja valstij B piederošais kuģis, kuram krava bija jāpiegādā, ir arestēts Rīgas ostā? Vai ir svarīgi, vai kuģis pieder valstij B vai valstij B reģistrētai personai, kas pieder valstij B? Un vai ir svarīgi valsts B motīvi? .. vai sētnieka / apsarga / sekretāres / vēstnieka prasība pret vēstniecību būtu pieļaujama? Atbilde uz šiem jautājumiem ir jāmeklē starptautiskajās paražu tiesībās. Pat ja liela daļa strīdu, kuros varētu izraisīties šādas diskusijas, vienkārši nav piekritīgi Latvijas tiesām, starptautiskā prakse pierāda, ka pietiekami daudz darbību tiek tieši vai netieši veiktas Latvijas teritorijā, kas izraisa diskusiju par imunitāti. Arguments, ka nepastāv autoritatīvi paraugi un konvencijas, būtu jānoraida, jo 2004. gada ANO Konvencija ir acīmredzams paraugs līgumam, kam Latvija varētu pievienoties, lai iegūtu kodificētu un skaidru normu šajā jomā."<sup>34</sup>

Ir vietā vēlreiz izvērtēt iespējamus par un pret argumentus ratifikācijai Krievijas vēstniecības lietā.

## b. Argumenti pret ratifikāciju

Pret 2004. gada ANO Konvencijas ratifikāciju varētu izvirzīt vismaz piecus argumentus. **Pirmkārt**, varētu apšaubīt praktisko nepieciešamību paredzēt jebkādu kodificētu regulējumu šajā jomā. Latvijas atjaunotās neatkarības laikā tiesas tikai divas reizes ir spriedušas par jautājumiem saistībā ar valsts imunitāti. **Otrkārt**, papildu arguments praktiskajam maznozīmīgumam ir saistīts ar Krievijas vēstniecības lietu; Senāta tiesiskā analīze parāda, ka arī bez kodificēta tiesiska regulējuma tiesas spēj precīzi identificēt un piemērot paražu tiesību normas. **Treškārt**, varētu kritizēt 2004. gada ANO Konvenciju kā nepietiekami precīzu un pārskatāmu. Daudzos būtiskos jautājumos (piemēram, attiecībā uz "komercdarījuma" definīciju) Konvencijas normas atspoguļo tautoloģiskus kompromisus, kamēr citas normas ir izskaidrotas Konvencijas pielikumos, padarot Konvenciju nepārskatāmu. Varētu apšaubīt tēzi, ka Konvencija nodrošinās vienotu tiesisku regulējumu.<sup>35</sup> **Ceturtkārt**, no pretējās perspektīvas varētu bažīties, ka Konvencija sastindzinās starptautisko tiesību progresīvo attīstību jomās, kas ir straujāk mainījušās pagājušā gadsimta beigās un šī gadsimta sākumā. 2004. gada ANO Konvencija lielā mērā balstās 1991. gada Starptautisko tiesību komisijas projektā, tādēļ deviņdesmito gadu jaunās vēsmas, piemēram, attiecībā uz imunitāti un cilvēktiesībām, nav atspoguļotas ANO Konvencijā.<sup>36</sup> **Piektkārt**, argumenta pēc piekrtot nepieciešamībai nodrošināt kodificētu valsts imunitātes režīmu Latvijas tiesībās, varētu norādīt uz neiespējamību to operatīvi veikt ar ANO Konvenciju. Atbilstoši Konvencijas 30. pantam, Konvencija stāsies spēkā 30 dienu laikā pēc trīsdesmitās ratifikācijas, un šobrīd to ir parakstījušas 28 ratificējušas tikai 4 valstis.<sup>37</sup> Apkopojot šīs tēzes, Konvenciju var kritizēt no visām iespējamām perspektīvām: kā nevajadzīgu, diezgan neskaidru un kā nepietiekami operatīvi ieviešamu, un pārāk ierobežojošu. Autors nepiekrīt šiem argumentiem, tomēr to precīza identificēšana atviegla tiesībspolitisko diskusiju.

## c. Argumenti par ratifikāciju

Kritiskos argumentus ir iespējams izvērtēt arī no pretējās perspektīvas. **Pirmkārt**, no nelielā lietu skaita tiesā neizriet valsts imunitātes normu maznozīmīgums tiesību sistēmā. Tiesību normām ir jābūt pietiekami skaidrām ne tikai tiesas spriešanas kontekstā, bet arī jādod pietiekami precīzas norādes pusēm, kad tās veido, pilda vai izbeidz savas tiesiskās attiecības. Visbeidzot, nelielais lietu daudzums var būt iespējami saistīts ar apstākli, ka iepriekšējos strīdos puses un attiecīgi arī tiesas "neievēroja" valsts imunitātes esamību konkrētos strīdos. Šajā jomā, līdzīgi kā citās, diskusijas tiesu praksē un juridiskajā literatūrā palīdzēs pusēm precīzāk identificēt tiesiskos argumentus un radīs nepieciešamību pēc to uzskatāmāka atspoguļojuma.

**Otrkārt**, Senāta sniegtā interpretācija Krievijas vēstniecības lietā nebūt neizslēdz iespēju ratificēt Konvenciju. Normas par netiešo atteikšanos no imunitātes un ierobežoto imunitāti konkrētā situācijā ir vienas no skaidrākajām mūsdienu starptautiskajās tiesībās, tādēļ Krievijas vēstniecības lieta bija "viegla lieta". Citi Konvencijā regulētie jautājumi ir daudz pretrunīgāki, piemēram, attiecībā uz komercdarījuma jēdzienu (2., 10. pants), atteikšanos no imunitātes saistībā ar pretpasību (9. pants), imunitāti darba līgumu jautājumos (11. pants), imunitāti deliktu gadījumos (12. pants), imunitāti liettiesiskajās prasībās (13. pants), imunitāti saistībā ar intelektuālo vai rūpniecisko īpašumu (14. pants), piedalīšanos juridiskajās personās (15. pants), saistībā ar kuģiem (16. pants) un šķīrējtiesas līgumiem (17. pants), kā arī vairākas sarežģītas normas par imunitāti no izpildes (IV daļa). Gan Senātam, gan tiesisko attiecību dalībniekiem *expressis verbis* dotais Konvencijas teksts būtu uzskatāmāka analītiska vadlīnija, salīdzinot ar ikreizēju paražu tiesību satura meklējumu valstu praksē. Vēl jo vairāk, Konvencija ir būtiska arī no sistēmiskās un strukturālās perspektīvas. Imunitātes tiesības veido harmonisku sistēmu, kurā normas un principi savstarpēji mijiedarbojas, radot loģisku un vienotu tiesību institūtu. Nacionālās tiesas, izspriežot atsevišķas (iespējams, ārkārtīgi specifiskas) lietas, var nepilnīgi novērtēt šo sistēmisko kontekstu, turpretim Konvencijā struktūra būtu acīmredzama.

**Treškārt**, arguments par neprecizitātēm Konvencijas tekstā ir vērā ņemams, bet ne izšķirošs. No vienas puses, daudzas šķietamās nepilnības izskaidro Konvencijas pielikumi vai 1991. gada Starptautisko tiesību komisijas komentārs. No otras puses, daudzas neskaidrās normas, piemēram, attiecībā uz "komercdarījumiem", ir līdzīgi neskaidras arī paražu tiesību normās, un formulējums ir tikai labākais iespējamais kompromiss starp dažādo valstu pozīcijām. Citiem vārdiem, arguments par Konvencijas neskaidrību, visticamāk, *a fortiori* attieksies arī uz attiecīgajām paražu tiesību normām.

**Ceturtkārt**, arguments par Konvencijas ierobežojošo lomu attiecībā uz progresīvu normu attīstību ir izvērtējams, bet nepārliecinošs. Vismaz attiecībā uz cilvēktiesību aspektiem, kas varētu būt viens no diskutablākajiem jautājumiem, autoram pārliecinošāks šķiet viedoklis, ka Konvencija arī šobrīd deklarē starptautiskās tiesības šajā jomā.<sup>38</sup> Lai gan katra norma ir jāvērtē atsevišķi, vismaz *prima facie* autoram ir grūti iedomāties citas līgumtiesību normas, kas būtiski ierobežotu starptautisko tiesību attīstību un ko nebūtu iespējams atrisināt interpretācijas ceļā. Visbeidzot, ja diskusijas rezultātā tiktu identificēta kāda hipotētiska Latvijas interesēm absolūti neatbilstoša norma, būtu iespējams izdarīt interpretatīvu deklarāciju vai pat atrunu šajā jautājumā.

**Piektkārt**, arguments par neprognozējami ilgo laiku, kas varētu paiet, līdz ANO Konvencijas stāsies spēkā, ir visnopietnākais, tomēr nešķiet, ka pastāvētu alternatīvas. ANO Konvencija ir vienīgais universālais starptautiskais līgums,

kas vispusīgi regulē šos jautājumus. 1972. gada Eiropas Konvencija par valsts imunitāti ir reģionāla konvencija, kurai Latvija principā varētu pievienoties, tomēr tai ir tikai 8 dalībvalstis (pēdējā ratifikācija 1990. gadā) un tā tiek uzskatīta par neveiksmīgu.<sup>39</sup> Imunitātes normu iekļaušana likumā nav iespējama, tomēr diezgan problemātiska. Lai gan pēc Krievijas vēstniecības lietas vairs nevar teikt, ka Latvijai nav tradīciju imunitātes regulējuma jomā, Senāta spriedums ir tikai pirmais solis kompleksas tiesību nozares skaidrošanā. Ņemot vērā niansētās un gadu desmitiem ilgās debates Starptautisko tiesību komisijā, rūpīgi vērtējot valstu praksi, nacionālo un starptautisko tiesu spriedumus un formulējot Konvencijas normu, komentāru un pielikumu vienoto sistēmu, autors nav pilnībā pārliecināts par jauna likuma iespēju adekvāti atspoguļot šos jautājumus. Atsevišķu normu pārskatīšana no Konvencijas arī nebūtu risinājums, jo Konvencijas teksts, pielikumi, komentāri un debates veido sistēmisku kopumu, no kā būtu neiespējami izņemt normas, neizjaucot kopīgo harmoniju. Arī Konvencijas teksta pārskatīšana diez vai būtu iespējama, ņemot vērā atšķirīgās interpretācijas metodes nacionālajās un starptautiskajās tiesībās, kā arī vēsturiski izveidoto mijiedarbību starp 1991. gada komentāru, 2004. gada Konvencijas tekstu un tās pielikumiem, ko būtu sarežģīti atainot nacionālajā līmenī. Visbeidzot, pieņemot, ka Konvencija galu galā stāsies spēkā, Latvijas prakse atšķirsies no starptautiskā konsensa, un varētu būt problemātiski šo pieeju harmonizēt.

Ja Latvija izlemtu ratificēt Konvenciju, varētu iedomāties vairākus risinājumus laika periodam, līdz Konvencija stāsies spēkā. Pirmkārt, atbilstoši Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 18. panta (b) punktam Latvijai būtu pienākums nevērēties pret līguma mērķi. Šis pienākums nenozīmē pienākumu pildīt visas līguma normas.<sup>40</sup> Kā Satversmes tiesa norādīja t. s. Krievu skolu lietā:

"Šis pants nekādā veidā neuzliek valstīm pienākumu pildīt parakstīta, bet attiecībā uz valsti spēkā neesoša līguma saistības. Vīnes konvencijas 18. pants uzliek valstīm pienākumu neatcelt (*not to defeat*) parakstīta līguma objektu un mērķi pirms līguma spēkā stāšanās. Tas savukārt izriet no labas ticības principa - nepadarīt līgumsaistību izpildi neiespējamu, pirms līguma normas kļūst saistošas, un tādējādi nenovest pie noslēgtā līguma pārkāpuma. Saistības, ko uzliek Vīnes konvencijas 18. pants, ir šaurākas nekā tās, kas izriet no līguma ratifikācijas."<sup>41</sup>

Ņemot vērā ANO Konvencijas mērķi kodificēt ierobežotās imunitātes doktrīnu, varētu pieņemt, ka 18. panta (b) daļa uzliktu Latvijai pienākumu neatzīt absolūtās imunitātes doktrīnu un, iespējams, arī pienākumu sekot būtiskāko tiesību normu pamatidejām. Jebkurā gadījumā, lielākā daļa Konvencijas normu paliktu ārpus 18. panta tvēruma.

Otrkārt, ratificējošā dokumentā varētu ievietot atsauci, ka Latvija uzskata Konvenciju par autoritatīvu paražu tiesību deklarāciju. Tādā gadījumā līdz laikam, kad Konvencija stāsies spēkā, tā tiktu piemērota *qua* paražu tiesību norma, kas šajā gadījumā praksē būtiski neatšķirtos no piemērošanas *qua* līgumtiesību normas (iespējams, izņemot attiecībā uz kādiem procesuāliem aspektiem). Treškārt, līdzīgā situācijā likumā varētu ietvert normu, ka Latvijā tiek piemērota ierobežotā imunitāte, un izdarot *renvoi* šīs normas saturam uz Konvenciju. No starptautisko tiesību viedokļa, to varētu uzskatīt par Latvijas vienpusēju aktu, atzīstot par sev saistošu normu "ierobežotā imunitāte", kuras saturs tiktu ielasīts no Konvencijas, lai gan Konvencija *per se* tehniski nebūtu Latvijai saistoša kā starptautisko tiesību norma. Satversmes tiesa t. s.

Robežlīguma lietā akceptēja principu, ka valsts var uzņemties saistības ar vienpusēju aktu.<sup>42</sup> 1990. gada 4. maija deklarācija "Par Latvijas Republikas pievienošanās starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos" ir līdzīgas prakses piemērs, ar ko Latvija pievienojās dažādiem starptautiskiem dokumentiem, no kuriem daļa prasīja citu procedūru un daļa vispār nepieļāva pievienošanās. Lai gan problemātiska no līgumtiesību viedokļa, varētu uzskatīt, ka ar šo pievienošanās Latvija bija šos dokumentus atzinusi par saistošiem ar vienpusēju aktu. Protams, šajos gadījumos, lai gan saturiski tiktu piemērotas lielākā daļa Konvencijas normu, pati Konvencija nebūtu Latvijai saistoša *qua* starptautisko tiesību norma.

Visbeidzot, ar Konvencijas ratifikāciju Latvija varētu dot savu ieguldījumu arī starptautisko tiesību attīstībā. Senāts ir parādījis interesi par starptautisko tiesību argumentiem valsts imunitātes kontekstā, un tādēļ ir iespējams, ka pirmos un autoritatīvākos Konvencijas interpretējumus varētu sniegt tieši Latvijas tiesas. Argumenti par ratifikāciju ir pārliecinošāki par argumentiem pret ratifikāciju, tādējādi autors pievienojas tādu autoritatīvu starptautisko tiesību zinātnieku un praktiķu kā lēdijas Heizelas Foksas (*Lady Hazel Fox*),<sup>43</sup> Ričarda Gārdinera (*Richard Gardiner*),<sup>44</sup> Ailīnas Denzas,<sup>45</sup> sera Frenklina Bermana (*Sir Franklin Berman*)<sup>46</sup> un Džeremija Kārvera (*Jeremy Carver*) viedoklim šajā jautājumā.<sup>47</sup> Arī kritiskākie autori parasti ņem vērā iemeslus, kas ir saistīti ar pastāvošo normatīvo bāzi un ilggadējo tiesu praksi attiecīgajās valstīs.<sup>48</sup> No Latvijas perspektīvas, šie apsvērumi būtu tikai papildu iemesli ratificēt Konvenciju.

*Tiesību normām ir jābūt pietiekami skaidrām ne tikai tiesas spriešanas kontekstā, bet arī jādod pietiekami precīzas norādes pusēm, kad tās veido, pilda vai izbeidz savas tiesiskās attiecības.*

#### IV. Nobeigums

**Pirmkārt,** Senāta spriedums Krievijas vēstniecības lietā autoritatīvi un pareizi interpretē diplomātiskās un valsts

imunitātes normas Latvijas tiesībās, kristalizējot un radot judikatūru šajā tiesību nozarē.

**Otrkārt**, Vīnes konvencija par diplomātiskajām attiecībām ne tieši, ne netieši neattiecinā diplomātisko imunitāti uz prasībām pret vēstniecībām, lai gan pastāv ierobežojums attiecībā uz pavēstes nosūtīšanas procedūru.

**Treškārt**, paražu tiesības neattiecinā ierobežoto imunitāti uz konkrēto privāttiesisko līgumu, un jebkurā gadījumā Krievijas vēstniecība no šīs imunitātes ir atteikusies.

**Ceturtkārt**, Senāta sprieduma gaismā ir nepieciešams atkārtoti izvērtēt iespējamību ratificēt 2004. gada ANO Konvenciju par valstu un to īpašumu imunitāti no jurisdikcijas. Neraugoties uz iespējamiem pretargumentiem un nepieciešamību pēc radošas tiesiskas domāšanas attiecībā uz "pirms spēkā stāšanās" laiku, autors var tikai atkārtot savu iepriekš izteikto atbalstu šādai pozīcijai.

## V. Pēcvārds

Diskusija par priekšrocībām un trūkumiem ANO Konvencijas ratifikācijā uzsver nepieciešamību pēc pilnvērtīgām un izsvērtām debatēm attiecībā uz Latvijas pozīciju citos starptautisko tiesību jautājumos. Tiesības strukturē un ierobežo tiesībpolitiskos mērķus un reizē nodrošina tiesiskos instrumentus šo mērķu īstenošanai. Izvēloties citu piemēru šīs tēzes ilustrēšanai, Latvijas prakse attiecībā uz Latvijas un Krievijas robežlīguma noslēgšanu parādīja situācijas problemātiskumu gadījumā, kad tiesībpolitiskās un tiesiskās perspektīvas netiek pietiekami precīzi identificētas un saistītas, kā rezultātā konsekvēntie un precīzie juridiskie argumenti daļēji pazūd pretrunīgās prakses gūzmā. Latvijas pozīcija pēdējo trīs gadu laikā ir trīs reizes radikāli mainījusies. 2005. gada 26. aprīļa interpretatīvā deklarācija (ko ir grūti lasīt citādi kā daļēju *de facto* atrunu un piedāvājumu noslēgt jaunu līgumu) iezīmēja vienu perspektīvu.<sup>49</sup> Saeimas debates un prakse saistībā ar pilnvarojuma došanu Robežlīguma parakstīšanai un tā ratifikāciju atspoguļoja citu pieeju, kuru "pastāv iespēja .. interpretēt arī tā, it kā tajā [...] 1944. gada robežu izmaiņas būtu akceptētas kā likumīgas".<sup>50</sup> Visbeidzot, Satversmes tiesas spriedums starptautisko tiesību jautājumos beidzot *grosso modo* sastrukturēja Latvijas pozīciju un izskaidroja iepriekšējās pretrunas. Šāda prakse vismaz *prima facie* neliecina par konsekvēntu un pilnvērtīgu tiesisko instrumentu, metožu un to piemērošanas mērķu un seku sākotnēju izvērtējumu.

Nākamā Latvijas iespēja izvērtēt tiesiskās struktūras, tiesībpolitisko mērķu un tiesisko metožu mijiedarbību salīdzināmā situācijā varētu būt saistīta ar kādu citu robežlīgumu, šoreiz attiecībā uz jūras robežu ar Lietuvu. Nepievēršoties interesantajiem konstitucionālo tiesību jautājumiem,<sup>51</sup> jūras robežas noteikšana ar Lietuvu ir klasisks piemērs situācijai, kurā materiālo un procesuālo normu izmaiņas liek pārvērtēt piemērotākās metodes noteikta strīda atrisināšanai. Tā kā 1999. gada līgums nav ratificēts starptautisko tiesību izpratnē,<sup>52</sup> šķiet, ka Latvijas vienīgais pienākums ir nevērsties pret tā objektu un mērķi Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 18. panta izpratnē, kas neietver pienākumu šo līgumu noslēgt vai pildīt tajā noteiktās normas.<sup>53</sup> 1999. gada perspektīva būtiski atšķīrās no 2008. gada perspektīvas. Pagājušā gadsimta beigās starptautisko tiesību normas kontinentālā šelfa delimitācijas jomā diezgan neveiksmīgas starptautisko tiesu prakses rezultātā bija neskaidras un neparedzamas.<sup>54</sup> Latvijai un Lietuvai arī nebija iepriekšējās vienošanās strīdu risināšanai tiesas vai šķīrējtiesas procesa veidā. Ņemot vērā grūti paredzamo materiālo tiesību stāvokli un procesuālo opciju faktisko neesamību, bija iespējams uzskatīt iegūto risinājumu par Latvijai labvēlīgu.<sup>55</sup>

Šobrīd situācija ir mainījusies. Laikā kopš 1999. gada Starptautiskā tiesa un ANO Jūras tiesību konvencijas VII pielikuma šķīrējtiesas ir taisījušas četrus spriedumus,<sup>56</sup> viešot daudz skaidrības materiālo tiesību normās.<sup>57</sup> Bez tam Latvija un Lietuva ir pievienojušās 1982. gada ANO Jūras tiesību konvencijai, atzīstot obligāto jurisdikciju jūras robežu strīdu risināšanā.<sup>58</sup> Tātad, atšķirībā no 1999. gada perspektīvas, šobrīd Latvijai ir pieejamas gan pietiekami skaidras materiālo tiesību normas situācijas prognozēšanai, gan arī pietiekami skaidras tiesiski saistošas procedūras strīda atrisināšanai.<sup>59</sup> Procesuālo iespēju pieejamība pati par sevi nenozīmē nepieciešamību tās izmantot, tomēr šī perspektīva liek daudz nopietnāk izvērtēt priekšrocības un trūkumus konkrētā strīda pārvietošanai formālākā kontekstā (šāds izvērtējums būtu atsevišķa pētījuma priekšmets, tādēļ autors tam šobrīd nepieskarsies). Novietojot šo specifiskāko piemēru vispārējā Latvijas prakses un šajā rakstā izvērtētā imunitātes regulējuma kontekstā, autora galvenā tēze ir pieticīga savā vienkāršībā: pirms noteiktu tiesisku soļu spēšanas ir precīzi jāidentificē pastāvošie mērķi, šo mērķu sasniegšanai piemērotie tiesiskie līdzekļi un pozitīvās un negatīvās prognozējamās sekas šo līdzekļu piemērošanas rezultātā. Gan attiecībā uz ANO Konvencijas ratifikāciju, gan attiecībā uz citu starptautisko tiesību jautājumu regulējumu, šis *Leitmotif* var tikai uzlabot Latvijas prakses kvalitāti. ■

---

<sup>1</sup> Iepriekšējo plašāk apspriesto lēmumu Normunda V. prasībā pret ASV vēstniecību pieņēma Rīgas rajona tiesa. Sk. plašāk:



Paparinskis M. Ārvalstu vēstniecību imunitāte darba strīdu jautājumos // Jurista Vārds, 08.11.2005., Nr. 42 (turpmāk vērēs - Paparinskis I), Paparinskis M. Ārvalstu vēstniecību imunitāte darba strīdu jautājumos // Jurista Vārds, 15.11.2005., Nr. 43 (turpmāk vērēs - Paparinskis II), Paparinskis M. Ārvalstu vēstniecību imunitāte darba strīdu jautājumos: pēcvārds // Jurista Vārds, 20.12.2005., Nr. 48 (turpmāk vērēs - Paparinskis III).

<sup>2</sup> Eksteritorialitātes fikcija radās Grocija ietekmes rezultātā, Nys E. Les origines de la diplomatie et le droit d'ambassade jusqu'a Grotius. Bruxelles: Librairie Européenne C. Muquardt, 1884, esp. pp. 54-55, Adair E.R. The Extraterritoriality of Ambassadors in the Sixteenth and Seventeenth Centuries. London: Longmans, Green and Co., 1929, Simmonds K.R. Privilèges diplomatiques et naissance de la fiction de l'extraterritorialité // Revue de Droit international et de Droit comparé, Vol. XXXVI, 1959, pp. 170-200, sk. Grotius H. De Jure Belli ac Pacis Libri Tres (transl. F.W. Kelsey et al.). Oxford: Clarendon Press, 1925, Book II, Chapter XVIII, IV, 5 ("piemērojot līdzīgu fikciju, sūtnī ir ārpus tās valsts robežām, kurā tie ir akreditēti").

<sup>3</sup> Phillimore R. Commentaries upon International Law, 3rd ed., Vol I., pp. 474-475, London: Butterworths, 1879, Мартенс Ф. Современное международное право цивилизованных народов. Том II. Санктпетербург: Типография А. Бенке, 1905, c. 44-58, Heyking A. L'extraterritorialité et ses application en Extrême-Orient // Recueil des Cours, Vol. 7, 1925 (II), pp. 237, 265-277.

<sup>4</sup> Strupp K. Éléments du Droit international public, 2e Édition. Paris: Les Éditions internationales, 1930, pp. 220-221.

<sup>5</sup> International Law Commission Yearbook 1957, Vol. I, A/CN.4/SER.A/1957. Available: [http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes\(e\)/ILC\\_1957\\_v1\\_e.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes(e)/ILC_1957_v1_e.pdf) p. 2.

<sup>6</sup> Jennings R., Watts A. (eds.) Oppenheim's International Law, 9th ed. Volume I: Peace, London: Longman, 1996 (turpmāk vērēs - Oppenheim), pp. 1090-1092, Denza E. Diplomatic Law, 2nd ed. Oxford: Clarendon Press, 1998 (turpmāk vērēs - Denza), pp. 10-12, Fox H. The Law of State Immunity. Oxford: OUP, 2004 (turpmāk vērēs - Fox), pp. 448-449.

<sup>7</sup> Satversmes tiesas 2006. gada 23. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-03-0106 28.2. punkts ("Norāde uz "īpašas aizsardzības" pienākumu Vīnes konvencijā par diplomātisko aizsardzību tika iekļauta pēc Starptautiskās tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesneša sera Džeralda Ficmorisa (Sir Gerald Fitzmaurice) ieteikuma, lai nošķirtu valstu īpašo pienākumu aizsargāt ārvalstu diplomātiskās pārstāvniecības no vispārēja pienākuma aizsargāt ārvalstu pilsoņus un viņu īpašumu" (sk.: Yearbook of the International Law Commission, 1957, p. 63)).

<sup>8</sup> Paparinskis I.

<sup>9</sup> Reinisch A. International Organizations Before National Courts. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, pp. 37-51, Sands P., Klein P. Bowett's Law of International Institutions, 5th ed. London: Sweet & Maxwell, 2001, pp. 477-478.

<sup>10</sup> Reinisch A. International Organizations Before National Courts. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, pp. 45-46, 51-52.

<sup>11</sup> Salmon J., Sucharitkul S. Les missions diplomatiques entre deux chaises: immunité diplomatique ou immunité d'État? // Annuaire français de droit international, 1987, pp. 163-194, Denza, p. 7, Fox, p. 453-459, Denza E. Interaction between State and Diplomatic Immunity // Conference Materials of the Second Queen Mary Annual Conference on New Developments in State Immunity, 10 October 2007 (not published, on file with the author).

<sup>12</sup> Denza, pp. 229-257.

<sup>13</sup> Vīnes konvencijas 31. panta pirmās daļas a punkts paredz izņēmumu no diplomātiskās imunitātes gadījumiem, kad tiek celta liettiesiska prasība, sk. Denza, pp. 237-240. Šis izņēmums nebūtu attiecināms uz hipotētisko situāciju, jo Vera Č. būtu cēlusi saistību tiesību prasību par zaudējumu atlīdzību un līguma izpildi.

<sup>14</sup> Denza, p. 112.

<sup>15</sup> Ibid., p. 127.

<sup>16</sup> E.g. Canadian Cattlemen for Free Trade v. US, NAFTA/UNCITRAL Arbitration, Award on Jurisdiction, 28 January 2008 Available: <http://ita.law.uvic.ca/documents/CCFT-USAAward.pdf> [skatīts 25.02.2008.], para. 181-183, 189-190.

<sup>17</sup> Denza, pp. 127-128.

<sup>18</sup> 1958 ILC Draft Articles on Diplomatic Intercourse and Immunities with commentaries Available: [http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9\\_1\\_1958.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_1_1958.pdf) [skatīts 25.02.2008.], p. 95.

<sup>19</sup> Denza, p. 127.

<sup>20</sup> Ibid., p. 129.

<sup>21</sup> Cits pavēstes piegādes procesa aspekts ir saistīts ar 1965. gada Hāgas konvenciju par tiesas un ārpus tiesas dokumentu izmantošanu civilajos un komerciālajos jautājumos, kurai gan Latvija, gan Krievija ir dalībvalstis. Available: [http://www.hcch.net/index\\_en.php?act=conventions.status&cid=17#legend](http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=17#legend) [skatīts 24.02.2008.]. No vienas puses, Hāgas konvencija tieši neregulē pavēstes piegādi valstīm, Stewart D.P. The UN Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Properties // *American Journal of International Law*, Vol. 99, 2005 (turpmāk vērēs - Stewart), p. 194, fn. 75. No otras puses, Krievija ir izdarījusi deklarāciju, norādot par ļoti vēlamu, ka gadījumos, kad pavēste ir adresēta Krievijas Federācijai, tās valdībai, Prezidentam vai Ārlietu ministrijai, tā tiek piegādāta pa diplomātiskajiem kanāliem. Available: [http://www.hcch.net/index\\_en.php?act=status.comment&csid=418&disp=resdn](http://www.hcch.net/index_en.php?act=status.comment&csid=418&disp=resdn) [skatīts 24.02.2008.], IV. Tā kā konkrētais komentārs ir veltīts Senāta sprieduma analīzei, autors neizteiks savu viedokli par Hāgas konvencijas interpretāciju.

<sup>22</sup> Denza, pp. 129-131.

<sup>23</sup> Praktiski, ņemot vērā prasības nelielo summu, ir jāšaubās par iespēju ieguldīt nepieciešamos resursus šāda hipotētiska sprieduma izpildei.

<sup>24</sup> E.g. Lalive J-F. L'immunité de jurisdiction des États et des organisations internationales // *Recueil des Cours*, Vol. 84, 1953 (III), pp. 209-290, Sinclair I. The Law of Sovereign Immunity: Recent Developments // *Recueil des Cours*, Vol. 167, 1980 (II) (turpmāk vērēs - Sinclair), pp. 121-217, Troobogg P. Foreign State Immunity: Emerging Consensus on Principles // *Recueil des Cours*, Vol. 200, 1986 (V), pp. 245-318, Schreuer C. State Immunity: Some Recent Developments. Cambridge: Grotius publications, 1988 (turpmāk vērēs - Schreuer), Oppenheim, pp. 341-363, Pingel-Lenuzza I. Les immunités des États en droit international. Bruxelles: Bruylant, 1998, Shaw M. *International Law*, 5th ed. Cambridge: CUP, 2003, pp. 621-631, Brownlie I. *Principles of Public International Law*, 6th ed. Oxford: OUP, 2003 (turpmāk vērēs - Brownlie), pp. 322-335, Fox, pp. 67-256, Dailler P., Pellet A. *Droit international public*, 7e édition. Paris: L.G.D.J., 2005, pp. 450-453, Paparinskis II.

<sup>25</sup> Iespējams, Senāta terminoloģiskā piesardzība ir saistīta ar Civilprocesa likuma formulējumu, kas 5. panta pirmajā daļā, raksturojot piemērojamās tiesību normas, runā par "Latvijas Republikai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem", ko varētu lasīt kā paražu tiesību izslēgšanu. Autora ieskatā, ir iespējams interpretēt CPL 5. panta pirmo daļu teleoloģiski, dodot tiesai tiesības piemērot arī paražu tiesību normas. Šādas interpretācijas iespēju apstiprina Satversmes tiesas pozīcija, kas ir atkārtoti piemērojusi paražu tiesības, lai gan Satversmes tiesas likuma 16. panta teksts tās tieši neparedz, sk. Satversmes tiesas 2004. gada 26. marta sprieduma lietā Nr. 2003-22-01 11. punkts, Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 8.1.-8.2. punkts, Satversmes tiesas 2006. gada 23. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-03-0106 28.3. punkts, Satversmes tiesas 2007. gada 29. novembra spriedums lietā Nr. 2007-10-0102.

<sup>26</sup> E.g. Cohn E.J. Waiver of Immunity // *British Yearbook of International Law*, 1958, pp. 260-273, Rousseau C. *Droit international public*, Vol. IV. Paris: Sirey, 1980, pp. 8-9, Crawford J. A Foreign State Immunities Act for Australia // *Australian Yearbook of International Law*, Vol. 8, 1983, pp. 71, 96-102, Fox, pp. 262-272, Brownlie, pp. 335-336.

<sup>27</sup> Fox, p. 266, Brownlie, pp. 335-336.

<sup>28</sup> 2004 UN Convention on Jurisdictional Immunity of States and Their Property. Available: [http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/4\\_1\\_2004.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/4_1_2004.pdf) [skatīts 25.02.2008.]. Article 8(1)(b). 8. panta pirmās daļas (b) punkts paredz izņēmumu gadījumiem, kad valsts nevarēja zināt par faktiem, kas tai dotu imunitāti, un 8. panta otrā daļa paredz izņēmumu gadījumiem, kad valsts piedalās procesā, tikai lai aizstāvētu imunitāti vai arī aizstāvētu īpašumtiesības, sk. Hafner G., Lange L. La Convention des Nations Unies sur les immunités jurisdictionnelles des États et de leur biens // *Annuaire français de droit international*, 2004, pp. 45, 60 61, Hafner G., Köhler U. The United Nations Convention on jurisdictional immunities of states and their property // *Netherlands Yearbook of International Law*, 2004, pp. 3, 23-24.

<sup>29</sup> 1991 ILC Draft Articles on Jurisdictional Immunity of States and Their Property with Commentaries. Available: [http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/4\\_1\\_1991.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/4_1_1991.pdf) [skatīts 25.02.2008.], p. 29.

<sup>30</sup> Senāta terminoloģisko pieeju ir iespējams daļēji izskaidrot no imunitātes vēsturiskās attīstības perspektīvas. Pagājušā gadsimta vidū, valstu praksei un juridiskajai literatūrai nosveroties ierobežotās imunitātes virzienā, viens no izskaidrojumiem ierobežotajai imunitātei tik tiešām tika saistīts ar netiešo atteikšanos no imunitātes, veicot privāttiesiskas darbības. Lai gan šāda pieeja bija saprotama laikā, kad absolūtā imunitāte vēl bija plaši atzīta norma un juridisko argumentu bija nepieciešams veikt pastāvošās doktrīnas ietvaros, vēlākā attīstība ir atzinusi ierobežoto imunitāti par normu bez saistības ar ikreizēju klusējošu atteikšanos, sk. Sinclair, pp. 200-205, Fox, pp. 273, 275-276.

<sup>31</sup> Schreuer, pp. 10-43, Fox, pp. 285-286, sk. 2004 ANO Konvencijas 10. pantu, 2. panta pirmās daļas (c) punktu un 2. panta otro daļu, kas diezgan samocītā formā nonāk pie līdzīga secinājuma, Fox H. In Defence of State Immunity: Why the UN Convention on State Immunity is Important // International and Comparative Law Quarterly, 2006, pp. 399, 400.

<sup>32</sup> Empire of Iran Case, German Federal Constitutional Court, 30 April 1963, International Law Reports, Vol. 45, pp. 57, 80.

<sup>33</sup> Atšķirībā, piemēram, no Lietuvas tiesām, kas vēl relatīvi nesen balstījās uz absolūto imunitāti, Paparinskis III.

<sup>34</sup> Paparinskis II, sk. arī Paparinskis III, Paparinskis M. Jaunumi starptautiskajās šķīrējtiesās // Jurista Vārds, 12.09.2006., Nr. 36.

<sup>35</sup> Chatham House Conference, State Immunity and the New UN Convention, 5 October 2005. Available: [http://www.chathamhouse.org.uk/files/3280\\_ilpstateimmunity.pdf](http://www.chathamhouse.org.uk/files/3280_ilpstateimmunity.pdf) [skatīts 25.02.2008.] (turpmāk vērēs - Chatham House Conference), p. 80 (Lowe).

<sup>36</sup> Hall C.K. UN Convention on State Immunity: The Need for a Human Rights Protocol // International and Comparative Law Quarterly, 2006, pp. 411-426, McGregor L. State Immunity and Jus Cogens // International and Comparative Law Quarterly, 2006, pp. 437-446.

<sup>37</sup> Sk. norādi uz statusu [http://untreaty.un.org/ilc/texts/4\\_1.htm](http://untreaty.un.org/ilc/texts/4_1.htm) [skatīts 26.02.2008.]

<sup>38</sup> Jones v the Kingdom of Saudi Arabia [2006] UKHL 26 para. 26 (per Lord Bingham), Fox H. Where Does the Buck Stop? State Immunity from Civil Jurisdiction and Torture // Law Quarterly Review, 2005, pp. 353 et seq., Fox H. The Law of State Immunity, 2nd ed. Oxford: OUP, 2008 [forthcoming], lai gan sk. contra Steinerte E., Wallace R. Jones v Ministry of Interior of the Kingdom of Saudi Arabia. Case No. [2006] UKHL 26 // American Journal of International Law, 2006, pp. 901-908, Symposium: State Immunity in Civil Proceedings for Serious Violations of Human Rights // European Journal of International Law, 2007, pp. 903-970.

<sup>39</sup> Fox, p. 94.

<sup>40</sup> Aust A. Modern Treaty Law and Practice, 2nd ed. Cambridge: CUP, 2007, pp. 117-119

<sup>41</sup> Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 8.1. punkts. Lai gan Satversmes tiesa runāja par 18. panta (a) punktu (valsts pienākumu laikā starp līguma parakstīšanu un ratificēšanu), pienākuma satura apraksts mutatis mutandis attiecas arī uz 18. panta (b) daļu.

<sup>42</sup> Satversmes tiesas 2007. gada 29. novembra sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 36.1. punkts.

<sup>43</sup> Fox H. In Defence of State Immunity: Why the UN Convention on State Immunity is Important // International and Comparative Law Quarterly, 2006, pp. 399-406, Chatham House Conference, p. 81.

<sup>44</sup> Gardiner R. UN Convention on State Immunity: Form and Function // International and Comparative Law Quarterly, 2006, pp. 407-409.

<sup>45</sup> Denza E. The 2005 UN Convention on State Immunity in Perspective // International and Comparative Law Quarterly, 2006, pp. 395-398, Chatham House Conference, pp. 84-85.

<sup>46</sup> Chatham House Conference, pp. 1-4, 81.

<sup>47</sup> Ibid., p. 82.

<sup>48</sup> Stewart, p. 211, Chatham House Conference, pp. 79-81, 84 (Lowe).

<sup>49</sup> Paporinskis M. Maisot tiesisko "spageti bļodu": Robežlīgums, Satversme un starptautiskās tiesības // Jurista Vārds, 30.01.2007., Nr. 5, III.3.2.b. Šo viedokli netieši apstiprina arī Satversmes tiesa, no vienas puses, atzīstot, ka deklarācijā Latvija apstiprināja pastāvošās tiesības uz Abreni, un, no otras puses, secinot, ka šīs tiesības tiek nodotas ar Robežlīgumu, sal. Satversmes tiesas 2007. gada 29. novembra sprieduma lietā 2007-10-0102 (turpmāk vērēs - "Robežlīguma lieta") 36.3.-36.4. punkts. Tā kā atbilstoši deklarācijai Robežlīgums neietekmēja tiesisko situāciju un tikai fiksēja faktisko robežlīniju, ir grūti izvairoties no secinājuma, ka atšķirība starp Robežlīgumā apstiprināto un deklarācijā noliegto tiesību pāreju no Latvijas Krievijai ir pietiekama, lai runātu par atrunas esamību.

<sup>50</sup> Robežlīguma lieta, 73., 78.1. punkts.

<sup>51</sup> Daži no daudziem fascinējošajiem jautājumiem būtu saistīti ar: pirmkārt, Robežlīguma lietas ratio decidendi noteikšanu attiecībā uz to teritoriju identificēšanu, kuru atdošanai ir nepieciešama tautas nobalsošana; otrkārt, iespējamību attiecināt Robežlīguma lietas ratio par sauszemes robežu uz teritoriālo jūru, ņemot vērā tās automātisko piekrišanu teritorijai ar jūras robežu (cf. Gidel G. La mer territoriale et la zone contiguë // Recueil des Cours, Vol. 48, 1934 (II), pp. 133, 195-227, Jessup P. The Law of Territorial Waters and Maritime Jurisdiction. New York: G.A. Jennings Co., Inc., 1927, pp. 115-210), treškārt, Robežlīguma lietas ratio piemērošanu attiecībā uz kontinentālo šelfu, kas starpkaru paražu tiesībās piekrita valsts jurisdikcijai tikai efektīvas okupācijas rezultātā (cf. Hurst C. Whose is the Bed of the Sea? // British Yearbook of International Law, 1923-1924, pp. 34-43), un tikai pēckara gados attīstījās kā valstij automātiski piekrītoša tiesība (e.g. Churchill R., Lowe A. The Law of the Sea, 3rd ed., Manchester: Manchester University Press, 1999, pp. 142-145).

<sup>52</sup> Cf. Satversmes tiesas 2007. gada 10. maija lēmuma par pieteicēja lūgumu lietā Nr. 2007-10-0102 9. punkts, Fitzmaurice G. Do Treaties Need Ratification? // British Yearbook of International Law, 1934, pp. 113-137.

<sup>53</sup> Aust A. Modern Treaty Law and Practice, 2nd ed. Cambridge: CUP, 2007, pp. 117-119.

<sup>54</sup> E.g. Antunes N.M. Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation: Legal and Technical Aspects of a Political Process. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2003, pp. 177-238, Churchill R., Lowe A. The Law of the Sea, 3rd ed., Manchester: Manchester University Press, 1999, pp. 184-192, Weil P. The Law of Maritime Delimitation - Reflections. Cambridge: Grotious Publications Limited, 1989, esp. pp. 9-14,

<sup>55</sup> Franckx E. New Maritime Boundaries Concluded in the Eastern Baltic Sea since 1998 // Journal of Marine and Coastal Law 2001, pp. 646, 662-663.

<sup>56</sup> Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v Nigeria, Equatorial Guinea Intervening), Judgment of 10 October 2002, ICJ Reports p. 303, Arbitration Between Barbados and Trinidad and Tobago, Final Award of 11 April 2006, <http://www.pca-cpa.org/upload/files/Final%20Award.pdf> [aplūkots 03.03.2008], Arbitration Between Guyana and Suriname, Award of 17 September 2007. Available: <http://www.pca-cpa.org/upload/files/Guyana-Suriname%20Award.pdf> [skatīts 03.03.2008.], Case Concerning Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), Judgment of 8 October 2007. Available: <http://www.icj-cij.org/docket/files/120/14075.pdf> [skatīts 03.03.2008.]

<sup>57</sup> Kwiatkowska B. Barbados / Trinidad and Tobago // American Journal of International Law, 2007, pp. 149-157, Churchill R. Dispute Settlement under the UN Convention on the Law of the Sea: Survey for 2006 // Journal of Marine and Coastal Law, 2007, pp. 470-481, esp. pp. 474-475.

<sup>58</sup> Available: [http://www.un.org/Depts/los/settlement\\_of\\_disputes/choice\\_procedure.htm](http://www.un.org/Depts/los/settlement_of_disputes/choice_procedure.htm) [skatīts 03.03.2008.]

<sup>59</sup> Klein N. Dispute Settlement in the UN Convention on the Law of the Sea. Cambridge: CUP, 2005.